

**ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО
ПОТЕНЦІАЛУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ РЕГІОНУ**

Д.В. Солоха, О.В. Белякова
КНУКіМ, вул. Щорса, 36, м. Київ

Альтернативою тупиковому розвитку сучасної індустріальної цивілізації є перехід до сталого розвитку з проголошенням принципу рівних можливостей для всіх майбутніх поколінь. Такий перехід означає корінну зміну форм взаємостосунків сучасної людини з навколишнім середовищем і управління соціальним розвитком. При цьому розвиток відіграє вирішальну роль, оскільки в сучасних суспільно-економічних формаціях серйозні соціальні суперечності, конфлікти і перекоси досягли планетарного масштабу.

В умовах світової економічної глобалізації ці суперечності здатні змінити основи життєдіяльності, що призведе до деградації і регресу. Нові реальності вимагають соціального розвитку, здатного вирішити основні соціальні проблеми, що накопичилися, і представити соціальну альтернативу як перехід до сталого розвитку.

Певна сукупність (система) компонентів, пов'язаних між собою потоками речовини, енергії та інформації, що територіально структуруються, отримала назву «соціально-економічна система» (СЕС), яка просторово може мати значний діапазон масштабів - від глобального до регіонального (країна, частина країни, область). СЕС визначається територіально, має власні цілі розвитку, які синтетично узагальнюються в категорії потенціал, а також супроводжуються відповідальністю за їх реалізацію або визначеністю механізмів, необхідних для досягнення цілей.

Одним з основних стратегічних завдань розвитку соціально-економічних систем регіону є забезпечення стійкої тенденції економічного зростання, збереження позитивної економічної динаміки як у середньо-, так і довгостроковій перспективі, досягнення кардинальних прогресивних змін у всіх сферах діяльності.

Складність цього завдання полягає в необхідності розробки та впровадження в реальне економічне середовище діючих механізмів, здатних створити умови і виступити чинниками розвитку соціально-економічних систем регіону. Ефективність діяльності на всіх рівнях управління в умовах ринкової економіки повинна виступати базою, концептуальною основою розроблювальних програм розвитку підприємств, регіонів, секторів економіки й держави.

Результатом взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів, що гальмують інноваційний процес, є наявність «депресивних» регіонів, тобто, регіонів з низьким рівнем соціально-економічного розвитку (висока інфляція і безробіття, зниження обсягів виробництва), зниженням інноваційно-інвестиційної активності, гальмуванням товарно-грошових потоків.

Розуміння потенціальності системи має базуватися на безпосередньому дослідженні її найсуттєвіших (системоутворюючих) характеристик. Саме потенціальність поєднує в собі найголовніші якісні риси системи: гіперкомплексність системи, емерджентність її елементів; динамізм станів і зв'язків; поява синергетичних ефектів від взаємодії елементів, і обумовлює певний рівень потенціалу системи.

Стосовно складних економічних систем, поняття «потенціал» асоціюється, перш за все, з такими видами економічного потенціалу як виробничий, екологічний, фінансово-кредитний, управлінський, зовнішньоекономічний, інноваційний. На перший план виходить інноваційний потенціал, з яким пов'язується перехід на інноваційний шлях розвитку вітчизняної економіки. Аналіз економічних аспектів поняття «інноваційний потенціал» виявляє широкий спектр підходів до його вивчення. Розглянемо деякі з них:

- інноваційний потенціал – це одна з трьох складових інноваційно-інформаційного простору, яка включає в себе особисті й ділові якості керівників, професійну й економічну підготовку, професійні досягнення (авторські посвідчення, винаходи тощо), матеріально-технічне і фінансове забезпечення;

- інноваційний потенціал – це здійснювані нововведення;

- інноваційний потенціал – сукупність різних видів ресурсів, включаючи матеріальні, фінансові, інтелектуальні, інформаційні та інші ресурси, необхідні для здійснення інноваційної діяльності;

- інноваційний потенціал містить невикористані, приховані можливості накопичених ресурсів, що можуть бути задіяні для досягнення цілей економічних суб'єктів;

- інноваційний потенціал являє собою категорію особливого змісту, що включає не лише інноваційні ресурси й механізм їх використання в організаційно-господарській системі, а й активність інноваційних процесів;

- інноваційний потенціал як можливість здійснювати вперше чи відтворювати ефективні нововведення на підставі використання власних чи залучених ресурсів;

- інноваційний потенціал як потенціал знань, отриманих в процесі реалізації науково-технічного потенціалу, тобто інноваційний потенціал – це сукупна спроможність науково-технічних знань й практичного досвіду, які забезпечують більш повне використання ресурсів економічного потенціалу;

- інноваційний потенціал економічного суб'єкту розглядається як сукупність його засобів і можливостей в реалізації своєї інноваційної стратегії.

Управління інноваційним розвитком регіональної економічної системи має започатковуватись на принципах, застосування яких потребує вдосконалення методичного інструментарію формування й реалізації таких програмних заходів, що сприятимуть функціонуванню регіонів на інноваційній основі:

- організаційна єдність інноваційного розвитку з економічним, соціальним та державним розвитком суспільства;

- механізм інноваційного розвитку має бути інтегрований в існуючу схему управління регіонами;

- максимально можливе залучення до інноваційної діяльності органів державного управління та ринкової інфраструктури;

- збалансований розвиток фундаментальних, прикладних та функціональних (за проблемними напрямками функціонування підприємств) досліджень і розробок за рахунок прямої державної підтримки економічного стимулювання інноваційної діяльності підприємств;

- сприяння розвитку ринку науково-технологічної продукції, збалансованому розвитку наукового, освітнього та виробничого потенціалів та ін.;

- використання позитивного синергічного ефекту інтеграції інноваційних зусиль економічних суб'єктів в межах певного рівня їх організації.

Для регіональних економічних систем втілення в практиці управління їх інноваційним розвитком означених принципів безумовно сприятиме зростанню їх інноваційного потенціалу та накопиченню можливостей виходу на світовий рівень інновацій.

УДК 330.15

ОЦІНКА ЕКОЛОГОМІСТКОСТІ ТЕХНОГЕННО НЕБЕЗПЕЧНИХ НАФТОГАЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г. С. Степанюк

*ІФНТУНГ, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна, 76019,
e-mail: gallystep@gmail.com*

У структурі промисловості України значну частку займають техногенно небезпечні підприємства, зокрема підприємства нафтогазового комплексу, на які припадає майже третина обсягів випуску продукції. Проблеми ефективної діяльності таких підприємств поглиблюються внаслідок старіння технологій та обладнання, зниження темпів відновлення і модернізації виробництва. Саме техногенно небезпечні підприємства за певних умов можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій аварійного і катастрофічного характеру та пов'язаних з цим значних еколого-економічних втрат.

Найбільш реальні збитки економіці від екологічних порушень в результаті діяльності техногенно небезпечних нафтогазових підприємств відображає комплексний показник екологомісткості виробництва, який повинен враховувати екологічну ціну виготовлення продукції, включно із стадіями видобутку, транспортування і переробки сировини, складування і споживання готової продукції, утилізації і поховання відходів виробництва. У загальному вигляді такий показник може бути виражений формулою (1.1) [1]:

$$u = u_{\text{виг.}} + u_{\text{ен.}} + u_{\text{пост.}}, \quad (1.1)$$

де $u_{\text{виг.}}$ – екологічна ціна виготовлення продукції, включно із стадіями видобутку, транспортування і переробки сировини, складування готової продукції, утилізації і поховання відходів виробництва; $u_{\text{ен.}}$ – екологічна ціна споживання виготовленої продукції, включно її транспортування і збереження; $u_{\text{пост.}}$ – екологічна ціна постспоживчої стадії, тобто витрати на утилізацію відходів від споживання продукції, їх транспортування, поховання чи перероблення.

Розвиток економічних досліджень в екологічній області дозволяє враховувати вплив не тільки замикаючих екодеструктивних процесів, але й проаналізувати всі стадії виробництва і споживання товарів та послуг. Пропонується використовувати в економічних розрахунках показник “екологічної ціни” (екологомісткості) виробництва і споживання одиниці